

ХРОНІКА

НАРОДОЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ З ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОСТІ І КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

22–23 квітня 1999 р. з ініціативи Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського Національної Академії наук України (директор – академік О. Г. Костюк), Конгресу української інтелігенції (голова – народний депутат України Іван Драч) у Києві відбулася науково-практична конференція “Україна на межі тисячоліть: держава, нація, культура”. В її організації також взяли участь Міжнародна Асоціація українських етнологів, Всеукраїнське Товариство “Просвіта”, Інститут народознавства НАН України, Національна Академія наук.

Конференція проводилася з метою спрямування наукових, культурних та політичних сил української інтелігенції на осмислення сучасних суспільно-політичних процесів, віднайдення шляхів подолання кризових явищ у сфері культури, політичного та мовно-культурного протистояння в суспільстві. До участі у конференції було залучено широке коло відомих науковців, культурних та політичних діячів.

Учасники конференції провели ґрунтовне фахове обговорення широкого спектру проблем: етнополітичні та соціокультурні чинники розбудови Української держави, рівень духовності і культури як головна передумова незалежності, функціонування української мови та етнокультури за нових суспільно-політичних реалій, освіта і національне виховання, етнотемографічні процеси та актуальні питання консолідації українства як запорука стабільності Української держави.

У вступному слові співголови оргкомітету конференції, директора Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології академіка О. Г. Костюка йшлося про актуальність впровадження екологічного моніторингу української народної культури, про кризові явища у сфері традиційної народної культури, пов’язані з критичним станом ук-

раїнського селянства, про вагому роль української діаспори у самоствердженні Української держави на міжнародному рівні.

Голова Конгресу української інтелігенції, співголова оргкомітету конференції І. Ф. Драч у своєму виступі акцентував увагу на помітному погіршенні внутрішньополітичних факторів розбудови української державності, спричиненому протистоянням різних політичних сил, загостренням економічної кризи, відсутністю належних соціальних гарантій незахищеним суспільним прошаркам, роз’єднаністю національно-демократичних сил тощо. Висловивши глибоке занепокоєння станом національної культури, освіти та науки, І. Драч слушно підкреслив відповідальність української національної політичної та культурно-наукової еліти за долю Української держави та народу, закликав інтелігенцію до консолідації, об’єднання зусиль на пошук шляхів виходу країни із складного кризового становища в політичній, економічній та культурній сферах.

Народний депутат України Юрій Костенко у своїй доповіді порушив важливі питання виходу України із економічної та політичної кризи. На його думку, для сучасного стану державотворення набула більшої актуальності проблема створення коаліційного уряду за умови широкої участі в ньому представників національно-демократичних політичних партій та сил. Це уможливило б проведення необхідних економічних реформ у сфері промисловості та фінансової системи і спричинилося б до гальмування економічного спаду, стабілізації промислового розвитку України. Народний депутат України висловив слушні пропозиції щодо розвитку аграрної галузі, підкреслив доконечну потребу здійснення невідкладної реформи у сільському господарстві, основою якої, на його думку, має бути принцип приватної власності на землю.

Проблеми консолідації українства в контексті діяльності Верховної Ради розглянула у своєму виступі народний депутат України Зореслава Ромовська. На її думку, шлях до соціальної інтеграції і культурної однорідності українського суспільства лежить у площині подолання протистояння між різними за суспільно-політичними орієнтаціями депутатськими фракціями та групами. Особливо згубно на процеси державотворення в Україні впливає відсутність єдності в таборі національно-демократичних сил. Народний депутат України актуалізувала також потребу об'єднання жіночих громадських та політичних структур на державницьких засадах, принципах стабільності і злагоди в українському суспільстві.

Академік І. М. Дзюба зупинився у своєму виступі на дестабілізуючій ролі для сучасних державотворчих процесів в Україні негативних стереотипів та етнічних міфів. Доповідач слушно зазначив, що домінування в суспільній свідомості росіян міфів про "недержавність" українського етносу, відсутність належних історичних, національних та політичних передумов для розбудови незалежної Української держави, вигадки про соціально неprestижні етнопсихічні особливості українства є наслідком колоніальної політики Росії щодо України. Ці негативні стереотипи та етнічні міфи згубно впливають на формування толерантного міжетнічного спілкування, яке базується на визнанні прав народів на державне самовизначення та взаємоповазі між ними.

Заступник директора ІМФЕ НАН України, доктор історичних наук Г. А. Скрипник у своїй доповіді зупинилась на аналізі етнополітичних та соціокультурних чинників розбудови Української держави. На її думку, розв'язання широкого спектру завдань державотворення, подолання кризи національної та громадянської ідентичності, етнопсихологічної та етнокультурної фрагментарності українського суспільства, мовно-культурного протистояння лежить у площині вирішення етносоціокультурних проблем. Доповідач вважає, що важливими передумовами національно-державної консолідації українського суспільства є подолання етнокультурного регіоналізму сучасного українства, створення і належне функціонування в рамках усієї держави єдиної системи етнокультурних інформаційних зв'язків, єдиного інформаційного простору, а також формування провідної інтелектуальної верстви, української політичної еліти, готової взяти на себе відповідальність за долю нації і держави. Важливим чинником сучасного державотворення, на її

думку, є дерусифікація або деколонізація вузів, науково-освітніх, культурних та адміністративно-управлінських установ, засобів масової інформації. Державна стратегія дерусифікації у різних сферах суспільно-політичного життя передбачає впровадження в Україні державних компенсаційних заходів щодо розвитку української культури, політики протекціоналізму, яка включає цілеспрямовану державну підтримку національній мові, книгодрукуванню, пресі, науці й освіті.

Державна ідеологія в Україні як стрижнева засада українського державотворення, тяглість української державної ідеї в історичному контексті, роль національної ідеї як етноконсолідуючого фактору, питання націотворення та етногенетичної єдності українства й антидержавної спрямованості політичного русинства, негативні тенденції суспільно-політичного життя кінця 90-х років стали предметом обговорення у доповідях директора Інституту народознавства, доктора історичних наук Степана Павлюка, письменника Валерія Шевчука, філософа, члена-кореспондента НАН України Мирослава Поповича, філософа і політолога Сергія Грабовського, літературознавця, члена-кореспондента НАН України Олексі Мишанича, етнолог, члена-кореспондента НАН України Всеволода Наулка. Професор д. іст. н. Володимир Сергійчук висвітлив особливості історії формування та сучасне становище української спільноти Криму, наголошуючи, що стабільність суспільно-політичних процесів у Криму є гарантом стабільності державотворчих процесів в Україні.

У виступах відомих науковців (докторів іст. н. Віталія Шербака, Віктора Даниленка, кандидатів іст. н. Анатолія Орлова, Василя Балушка, к. філос. н. Бориса Попова, к. геог. н. Ігоря Винниченка) йшлося про сучасні історичні концепції етногенезу українців, проблеми етнічної самосвідомості населення Києворуської держави, етнокультурний вимір національної самосвідомості та етапи етнічної історії українства; про українізацію сучасних державно-національних процесів у контексті досвіду 20-х років та сучасні етнодемографічні процеси.

Чільне місце в роботі конференції зайняло обговорення проблем сучасного стану освіти, культури та функціонування української мови. Зокрема, особливості та тенденції мовно-національного розвитку, рівень впровадження української мови в адміністративно-управлінських установах порушили у своїх виступах член-кореспондент НАН України Орест Ткаченко, к. філол. н. Лариса Масенко, відповідальний секретар Всеукраїнського

Товариства “Просвіта” Микола Нестерчук. На питаннях висвітлення конструктивних та деструктивних аспектів розвитку сучасної гуманітарної науки, демократизації наукової праці, ролі національного виховання в царині освіти зосередили свою увагу член-кореспондент Академії мистецтв Олександр Федорук, професор Анатолій Погрібний та доктор технічних наук Василь Кузьменко.

Медицина як компонент державотворення, критичний стан екології в Україні та система державних профілактичних медичних заходів були предметом висвітлення в доповіді члена-кореспондента НАН України Любомира Пирого.

У доповіді Євгена Сверстюка – д. філос. н. – йшлося про рівень духовності і культури як засадничу передумову незалежності, а Голова Української християнської фундації Микола Кравець наголосив на нагальній потребі створення єдиної української помісної православної церкви. Своєрідні концепції осмислення ролі України в системі світових цивілізацій та “традиційної України як моделі майбутнього” виклали у своїх виступах д. іст. н. Леонід Залізник, архітектор Сергій Верговський та етнограф Раїса Свирида.

Роль українського національного гімну в історії українського народу розкрив письменник Дмитро Чередниченко, а фізик-ядер-

ник Мирослава Пінковська обгрунтувала у своєму виступі актуальність завдання формування сучасної національної еліти в контексті розбудови держави.

Учасники конференції висловили глибоке занепокоєння сучасними деструктивними процесами у внутрішньополітичному житті держави, відсутністю належної державної політики у сфері національної культури, науково обгрунтованих державних програм та необхідної матеріальної бази для її повноцінного розвитку.

Учасники конференції прийняли звернення до уряду, Президента та громадськості України вжити рішучих заходів до подолання цих негативних тенденцій та деструктивних процесів у державотворенні та у сфері культури. Звернення містить вимогу запровадження загальнодержавної програми екології національної культури, системи державних заходів, спрямованих на її збереження, захист і розвиток; державного протекціонування національній мові та україномовному книгодрукуванню, пресі, радіо- та телепрограмам; надання надійних соціальних гарантій українській творчій, освітянській, медичній та науковій інтелігенції; підтримки фундаментальної науки; об'єднання всіх національно-демократичних сил на патріотичних державницьких засадах.

Київ

Марта ІЛЬЧЕНКО

КОБЗАРСЬКИЙ З'ЇЗД У КИЄВІ

28–30 квітня в культурному житті міста Києва відбулася визначна подія – Всеукраїнський Збір кобзарів, у рамках якого були проведені Друга Велика Рада та Кобзарський Фестиваль, що у свою чергу складався з виступів невеликих груп бандуристів і двох великих концертів у Мистецькому центрі “Український дім”. Була проведена й презентація нової газети “Кобзар”, редактором якої став Ярослав Черногуз.

На Всеукраїнський Збір з'їхалися бандуристи з усіх регіонів України, які обговорили сучасний стан кобзарства і заходи щодо його розвитку.

Кобзарство – виняткове явище не лише української національної, але й світової культури, коріння якого губиться в історичних глибинах стародавньої Русі. Як велике довготривале явище, воно протягом століть зазнавало і внутрішніх, і зовнішніх змін, залежно від змін у суспільстві.

На Січі була школа, де навчали грати на кобзі та бандурі й інших інструментах. І після зруйнування Січі бандуристів не закріпа-

чували з огляду на те, що це було явне підтвердження шляхетського, козацького походження. Характерник, старець, божа людина і, нарешті, з легкої руки Тараса Шевченка, кобзар – це все він один, той, хто з допомогою кобзи чи бандури проникливим голосом одному йому відомими засобами чарує, примушує плакати, сміятися, відчувати невимовне блаженство.

Після знищення козацтва кобзарство поступово перебрали на себе незрячі небораки, які під зовнішньою личиною жебрацтва зберігали суть лицарського Ордену із своїм статутом, чіткою дисципліною та власною лебійською мовою. Існували кобзарські цехи з усіма атрибутами, передавалися вміння й дух молодим послідовникам. І так тривало до 20-х років ХХ століття.

Відтоді більшовицько-російська імперія взяла рішучий курс на нищення коріння питомиї української культури. Одним із заходів цього курсу було фізичне винищення сотень бандуристів та лірників. Із зібраних тоді до Харкова ніби на з'їзд кобзарів та лірників